

Jó gyakorlati példákat!

A Művelődés márciusi, áprilisi, májusi, júniusi, júliusi és szeptemberi számai különféle szakemberek megvilágításában foglalkoznak azzal a kérdéssel, hogy milyen legyen a falusi középület.

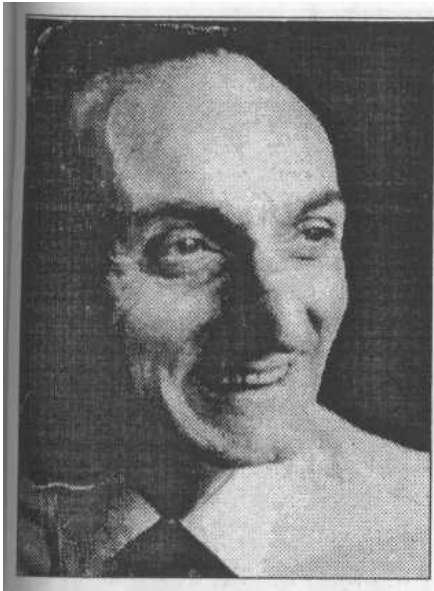
Ezek a hozzászólások számomra kétszeresen érdekesek voltak, mert húsz évvel ezelőtt Imre nevű iparművész öcsémrel magam is sokat foglalkoztam e kérdéssel, és elképzeléseinkről sok színes tervrajzot készítettünk Csíkszeredán. E tervek közül né-

hányat sikerült legalább részben megvalósítanunk és a tervet a valóságban is meglátnunk. Ez alkalomat adott nekünk, hogy újabb ismereteket szerezzünk, és népszerűsítette a népi hagyományok felhasználásának új lehetőségeit.

Ebben a cikkemben éppen erről szeretnék néhány gondolatot közölni.

Igaza van Márkos Andrásnak: nem elég vitatkozni, nem elég elméleti síkon eszmefuttatásokat írni, hanem cselekedni is kell. De

az is igaz, hogy ami eddig a Művelődés említett számaiban erről megjelent, szükséges bevezető, hasznos tájékoztató volt, mielőtt cselekednénk. Külön ki akarom még emelni Radó Kálmán cikkét, amelyből megtudtuk, hogy az országos központi tervhivatal készít ugyan típusterveket társadalmi, kulturális, termelő és kereskedelmi rendeltetésű épületekről, de a tartományi tervező intézet a vidék haladó hagyományai szerint, a helyi építőanyag, a sajátos építészeti díszítőelemek felhasználásával módosíthatja a tervet, a környezetéhez idomíthatja – természetesen a munkalehetőségek

Vámszer Géza

a képzőművészeti, iparművészeti és népművészeti alkotások lehetőségei szerint –, ha a költségvetés keretein belül jobbat és szebbet tudnak adni.

Ez öröndetes, de Radó Kálmán egyben – nagyon helyesen – óvatosságra is int, és cikkének is azt a címet adta: Vessünk számot reális lehetőségeinkkel! Megkérdi, hogy van-e elég alkotó-művész, néprajzos e célok elérésére? Mert építész, azaz műépítész nincsen elég. Tehát kikből alkotják meg az előző cikkekben említett munkaközösséget? És, ha igen, akkor ráérnek-e ezek a hozzáértő alkotó művészek munkájukat a néha rövidre szabott időpontra elkészíteni?

Sajnos Radó Kálmánnak mindezekben igaza van, hiszen maga Debreczeni László is – pedig ő ugyancsak lelkes híve annak, hogy középületeinket népi hagyományaink szerint építsük – elismeri, hogy nehézségek vannak. Sőt még a népi hagyományokat sem gyűjtöttük össze minden vidékről kellő mértékben.

Mind e nehézségeket magam is elismerem. Mégis azt javaslom, hogy kísérletként fel kellene építeni egy-egy vitáknak és elképzelésünknek megfelelő középületet. Az egyik helyen egy művelődési otthont, a másik helyen egy néptanácsi épületet vagy szállodát. Egy ilyen jól sikerült építkezés felszínre hozná a szakembereket, a munkalehetőségeket, tisztázná a költségeket, az elkövetett hibákat – ezek az adatok felhasználhatók lennének a második, har-

madik építkezésnél. Tehát óvatosan és szerényen, de hozzá kell látni az elvek alkalmazásához.

Bár igaz az, hogy kevés a szakember, de húsz évvel ezelőtt Csíkban, amikor menedékházakat, egyházi épületeket és másokat építettünk a népi hagyományok tiszteletben tartása mellett, mindig bőven akadtak helybeli kőfaragók, ácsok, falrakók és kovácsok, akik megfelelő rajzok és irányítás mellett igen helyes érzéssel kivitelezték a tervet a megfelelő anyagban. Ezt Kós Károly és Debreczeni László néhány megvalósított terve is igazolja.

Kós Károly nagyon helyesen mondotta, hogy a történelmi stílusokban épült műemlékek mások Németországban és mások Erdélyben, mert mindig hozzáfornálódta a környezethez, a népi szükséglethez és ízléshez. Ha tehát ma mindenfelé az egyszerű, de tömeghatásban szép „modern” stílusban építkeznek, bizonyos fokig még a falusi középületek építésénél is alkalmazkodnunk kell ehhez a világáramlathoz, de ahol egy kicsi lehetőség van, ott a modern stílus mellett a vidék népi építészeti szerkezetei és díszítőelemei is alkalmazhatók. Ilyenek a kapu- és ajtóbejáratok, az ablakok keretei, a háztetők és domborművek, belül pedig a lépcsőfeljáratok, beépített szekrények, bútorok, csillárok, szőnyegek, falképek, keretes képek és kisplasztikai szobrok, szobadíszek, dísztárgyak.

Egyeztessük tehát össze a modern építészeti stílust a helyi népi stílushagyományokkal és akkor nem fogunk sem túlzásokba esni, sem az évszázados gyakorlat ellen véteni. Hiszen műemlékeink építésénél az építészszakember mindig alkalmazott helyi mestereket, akik a népi szerkezetet és formakincset belevitték alkotásaikba, s ez így volt helyes és így volt szép.

De nemcsak falvaink középületeire áll mindez, amit a cikkek elsoroltak; városban néha még fontosabb lehet az az elv, hogy középületeink ügye nem magánügy, hanem gazdasági horderejű közügy. Itt van Csíkszereda esete. Ott is művelődési házat akarnak építeni. Csíkszereda rajoni központ, különösebb ipar és kereskedelem nélküli szerény, de tiszta vidéki városka. Nagy ipari

fejlődési lehetősége nincsen. De Csíkszeredának ehelyett szép fekvése van a Hargita és a Nagy-Somlyó-hegy tövében. Van két közkedvelt értékes borvízfürdője, amelyet már kezdenek más vidékekről is látogatni. De központja egyúttal a csíki, sőt azon is túl fekvő természeti szépségeknek, kiránduló helyeknek, gyógyfürdőiknek. Központja a csíki falvak népművészetének, az ősi várromoknak, az évszázados műemlékeknek és történelmi nevezetességű helyeknek. Környékének sok látnivalója miatt nemcsak nyáron, hanem – nagyszerű síterepei, tartós hava és jege folytán – télen is elég nagy idegenforgalmat bonyolít le. Csíkszeredának tehát nemcsak arra kellene törekednie, hogy kényelmes és olcsó otthont biztosítson az idejövő idegeneknek, hanem arra is, hogy kellemessé és érdekessé tegye itt létüket. Arra, hogy városképe, a középületek, az irodák, az üzletek s a magánosok otthonai is olyanok legyenek, amelyek a környező hegyes-fenyves vidéknek, az ittlakó népnek az ízlését, a művészetét tükrözik. Érezze a vendég azt, hogy Csíkban és nem a Radnai-havasokban van. Csíkszeredának éppen anyagi körülményei miatt is olyant kell nyújtania, amit más gazdagabb és előnyösebb gazdasági feltételek között élő város nem tud nyújtani. Ne akarjon tehát antik stílusú vagy ultramodem palotákat építeni, ne akarjon Temesvár vagy Bukarest felhőkarcolóival versenyezni.

Tehát nem ízetlen góbéskodás az, ha ez a város olyan középületet épít, amely beleillik környezetébe, s bebizonyítaná ezzel is azt a szocialista elvet, hogy meg kell becsülnünk népi hagyományainkat. Csíkszereda gazdasági és kulturális jövőjének fejlődése ezt követeli.

Azt javaslom, kezdjük el az elvek megvalósítását a Csíkszeredai művelődési ház építésével. Ha az sikerülne, a csíki falvak ennek hatására könnyebben építhetnének maguknak környezetükbe beleülő szerényebb, de ízléses művelődési otthont.

VÁMSZER GÉZA